

א. אמר רב יהודה: שלשה צריכים שימור, חולה חתן וכלה. במתניתא תנא: חולה חיה חתן וכלה. ויש אומרים: אף אבל. ויש אומרים: אף תלמידי חכמים בלילה (שמדת הדין מתוחה עליהם, אם משום שעת סכנה ודין, אם משום שעת שמחה. ראשונים).

ב. אמר רב יהודה: שלשה דברים [המאריך בהם] מאריכים לו ימיו ושנותיו של אדם; המאריך בתפלתו [שמרבה ברחמים, ובלבד שאינו מעיין בה – אומר בלבדו שתיעשה בקשתו לפי שהתפלל בכוונה]; – והמאריך על שלחנו (שמתוך כך עניים באים ומתפרנסים (רש"י). לכך פתח הכתוב במזבח וסיים בשלחן (המזבח עץ שלש אמות... וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה') – לומר שעכשו שאין בית המקדש קיים, שלחנו של אדם מכפר עליו); –

והמאריך בבית הכסא [שבדק עצמו הרבה כדי להיפנות. אך לא יתלה (= ישב על ברכיו, שמתוך כך נקביו נפתחים), שהתולה עצמו יותר מדאי מביא עצמו לידי תחתוניות].

שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם; – מי שנותנים לו ספר תורה לקרות ואינו קורא (כי הוא חייך וארך ימיך); – כוס של ברכה לברך, ואינו מברך (ואברכה מברכך. ומכלל הן אתה שומע לאו, שהנמנע מלברך לבעל הבית, ראוי לקללה. מפרשים); והמנהיג עצמו ברבנות. [אמר ר' חמא בר חנינא: מפני מה מת יוסף קודם לאחיו, מפני שהנהיג עצמו ברבנות].

ג. אמר רב יהודה אמר רב: שלשה צריכים רחמים; מלך טוב (פלגי מים לב מלך ביד ה'), שנה טובה (תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה), וחלום טוב (ותחלימני והחייני). אמר רבי יוחנן: שלשה דברים מכריז עליהם הקב"ה בעצמו, ואלו הן: רעב (כי קרא ה' לרעב...), ושובע (וקראתי אל הדגן והרביתי אתו ולא אתן עליכם רעב), ופרנס טוב (וידבר ה' אל משה לאמר ראה קראתי בשם בצלאל...).

דפים נה – נז

קח. אלו מאמרים הובאו בסוגיא אודות:

- א. מהימנותו / אי-מהימנותו של החלום.
- ב. חלימת חלום טוב או חלום רע; אי-חלימה.
- ג. נושאי החלום שאדם חולם עליהם (כללי).
- ד. הטבת חלום.
- ה. פתרון החלום (כללי).
- ו. חלומות פרטיים ופתרונם.

א. אמר רב חסדא: לא חלום טוב מתקיים כולו ולא חלום רע מתקיים כולו. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: כשם שאי אפשר לבר בלא תבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים (הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת. מה לתבן את הבר נאם ה'). אמר רבי ברכיה: חלום, אף על פי שמקצתו מתקיים – כולו אינו מתקיים [מנין – מיוסף...]. אמר רבי לוי: לעולם יצפה אדם לחלום טוב (שיתקיים) עד כ"ב שנה, [מגלן – מיוסף...]. רבא הקשה, כתוב בחלום אדבר בו וכתוב וחלמות השוא ידברו – לא קשיא, כאן על ידי מלאך כאן על ידי שד.

עתה סתם בני אדם אינם מוחזקים במלאכים ואין להם לחוש לחלומותיהם, ולא אמרו 'ענה תענית לחלום' אלא לאנשים מסוימים (עפ"י אחרונים).
 אמר רבי יוחנן: שלשה חלומות מתקיימים; חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום. ויש אומר: אף חלום שנשנה (ועל השנות החלום...)
 [ואמר רבי יוחנן: השכים ונפל לו פסוק לתוך פיו – הרי זו נבואה קטנה].

ב. חלום טוב הוא אחד משלשה דברים הצריכים רחמים, כנזכר לעיל.
 החלום הוא אחד מן הדברים שהם סימן טוב לחולה (ותחלימני והחייני).
 אמר רב חסדא: כל חלום ולא טוה. פרש"י: כל חלומות יראה אדם ולא יראה אחד מאותן שהוא שרוי בתענית.

ואמר רב חסדא: חלום רע עדיף מחלום טוב (שמביא את האדם לידי תשובה. רש"י).
 ואמר רב חסדא: חלום רע – עצבונו מספקת לו (די לו בכך שאדם מתעצב עליו, לבטלו. רש"י). חלום טוב – הדוותו מספקת לו (לבטלו). אמר רב יוסף: חלום טוב, אפילו לי (שאני 'מאור עינים'), שמחתו מפכתו (= מפוגגתו).
 ואמר רב חסדא: חלום רע קשה ממלקות [והאלקים עשה שיראו מלפניו – אמר רבב"ח אריו"ח: זה חלום רע].
 אמר רב הונא: לאדם טוב אין מראים חלום טוב, וכן שנינו: כל שנותיו של דוד לא ראה חלום טוב. [ופרשו, לא שחולם חלומות רעים אלא אחרים חולמים עליו רע, ועל ידי כן דאגתו ועצבונו מכפרים עליו. ואולם גם הוא חולם חלום (טוב), אלא שעד שלא יקיץ משתכח ממנו החלום, כדי שלא ישמח ויקבל שכרו בכך. אבל מי שאינו חולם כלל – אינו סימן טוב לו, שכן אמר ר' זעירא כל הלן שבעה ימים בלא חלום – נקרא 'רע' (ושבע ילין בל יפקד רע)]. לאדם רע אין מראים לו חלום רע. (רש"י גרס: מראים לו חלום טוב, כדי לשמחו שיאכל עולמו). וכן שנינו: כל שנותיו של אחיתופל לא ראה חלום רע.
 שמואל, כאשר היה רואה חלום רע, אמר: וחלמות השוא ידברו. כאשר היה רואה חלום טוב, אמר: וכי החלומות השוא ידברו! והרי כתוב בחלום אדבר בו.
 אחד מן הדברים שאמרו חכמים על הצנוע בבית הכסא הוא שחלומותיו מיושבים עליו (סב. רש"י: שאין המזיקים מבהילים אותו).
 [ההולך לישון מתוך שמחה, מראים לו חלום טוב. עפ"י שבת לא. (רבא), וברש"י].

ג. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: אין מראים לו לאדם אלא מהרהורי לבו [אנת מלכא רעיונדך על משכבך סלקו; ורעיוני לבבך תנדע. אמר רבא: תדע, שאין מראים לו לאדם לא דקל של זהב ולא פיל שנכנס לנקב המחט. וכן סיפרו על רבי יהושע בן חנניא ושמואל שאמרו לקיסר / לשבור מלכא מה יחלמו בלילה, ועל ידי שהרהרו בדבר זה כל היום, חלמו בלילה כפי שאמרו להם].

ד. אמר רבי פדת אמר רבי יוחנן: הרואה חלום ונפשו עגומה – ילך ויטיבנו בפני שלשה (שאוהבים אותו. פוסקים). יביא שלשה ויאמר להם: חלום טוב ראיתי. ויאמרו לו: טוב הוא וטוב יהא, רחמנא יעשהו לטוב. שבע פעמים יגזרו עליך מן השמים שיהא טוב, ויהא טוב. ויאמרו לו שלש (מקראות של) הפיכות ושלש פדיות ושלש שלומות, כמפורט בגמרא.

א. יש מפרש 'שבע זימנין...' – שצריך לומר כן שבע פעמים, חלום טוב ראיתי, וכן לענות אחריו (וכ"כ בספר הרוקח וכתב הטור שכן נוהגים). אבל ר"י לא היה רגיל לאומרו אלא שלש פעמים (תוס'). ע"ע בפוסקים רכ ובסידור הגר"ז).

ב. המאירי כתב שלאחר שיאמרו חלמא טבא חזיתא, יזכיר להם החלום והם יפתרוהו לטוב כפי יכלתם, ואח"כ יאמרו שלש ההפיכות וכו'. ובמגן אברהם (רכ) מובא שבשעת ההטבה יזכור את החלום במחשבתו.

ג. מותר להטיב חלום בשבת (סדר היום, מובא בכנה"ג רפח ובא"ר רכ).

ד. כבר עמדו על כך שהרמב"ם השמיט בהלכותיו ענין הטבת החלום, וגם האמירה שבשעת נשיאת כפים (וע' יד המלך; מהרצ"ח).

ה. בשם הרה"ק מלובלין: דוקא מי שנפשו עגומה עליו אבל מי ששמח לבו ובוטח בה, אינו צריך להטיב חלומו (וכ"ה בערוך השלחן רכ, ד).

הרואה חלום ואינו יודע מה ראה, יעמוד לפני הכהנים בזמן שנושאים כפיהם ויאמר כך: רבש"ע אני שלך וחלומותי שלך, חלום חלמתי ואיני יודע מה הוא, בין שחלמתי אני לעצמי ובין שחלמו לי חבירי ובין שחלמתי על אחרים, אם טובים הם – חזקם ואמצם כחלומותיו של יוסף, ואם צריכים רפואה – רפאם כמי מרה על ידי משה רבינו וכמרים מצרעתה וכחזקיהו מחליו וכמי יריחו על ידי אלישע, וכשם שהפכת קללת בלעם הרשע לברכה כן הפוך כל חלומותי עלי לטובה. ומסיים עם הכהנים, כדי שיענו הצבור 'אמן'. ואם לאו (שאינו יכול לומר תפילה זו או אין יכול לכוון סיומה עם עניית 'אמן'. עפ"י מפרשים), יאמר כך: אדיר במרום שוכן בגבורה, אתה שלום ושמך שלום. יהי רצון מלפניך שתשים עלינו שלום.

א. הרי"ף לא גרס 'ואם לאו' אלא בנוסף לאמירת 'רבש"ע' יאמר 'אדיר במרום' כאשר הכהנים מחזירים פניהם.

ב. במקום שאין הכהנים נושאים כפיהם, יאמר תפילה זו בשעה שהש"צ אומר 'שים שלום' או בשעה שאומר 'ברכך...'. ומסיים עמו (עפ"י תר"י; או"ח קל).

ה. אמר רב חסדא: חלום שאינו פשור – כאגרת שאינה נקראת (שאינו לא טוב ולא רע, כי כל חלומות הולכים אחר הפה. רש"י).

אמר רבי פנדא א"ר נחום א"ר בירים משום זקן אחד, הוא רבי בנאה: עשרים וארבעה פותרי חלומות היו בירושלים. פעם אחת חלמתי חלום והלכתי אצל כולם ומה שפתר לי זה לא פתר לי זה, וכולם נתקיימו בי – לקיים מה שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה (ויהי כאשר פתר לנו בן היה. וכן נמצא כתוב בספרו של בר-הדיא פותר החלומות). אמר רבא: והוא שפותר לו מעין חלומו (איש בחלמו פתר).

בר הדיא פותר חלומות, למי שהיה נותן לו שכר – היה פותרו לטובה, ולמי שלא נתן – פתר לרעה. וסיפרו בגמרא על חלומות רבים שחלמו אביי ורבא, בראיית מקראות ושאר מראות בחלום, אביי נתן לו שכר ופתר לו לטובה, ורבא בתחילה לא נתן לו שכר ופתר לו לרעה (ולעתים היה פותר המקראות שראו בהוצאת פשט הכתוב למשמעות הפכית), וכולם נתקיימו כאשר אמר [ולבסוף נענש בר הדיא במיתה משונה על כך].

(מזל שעת הלידה הוא מקנה לאדם היכולת לפתור חלומות, ואין הדבר תלוי בחכמה (עפ"י ר"י).

רבי יהושע בן לוי ציין כמה דברים (הגם שבעיקרם הם מראה חלום טוב. ע' מהרש"א) שהרואה אותם בחלום, ישכים ויאמר פסוק שמוזכר בו הדבר שראה בהקשר טוב, קודם שיקדמנו פסוק אחר שמוזכר אותו דבר לרעה (כי אז כאילו פותרו לרעה, ורוב חלומות הולכים אחר הפה. מהרש"א).

1. מסופר בגמרא שאביי ורבא ראו חסא על פי החביות (והם היו משתכרים ביין. רש"י). ופתר להם בר הדיא בשתי פנים; לאביי אמר: עסקך ייכפל כחסא (שהיא רחבה וכפולה), ולרבא אמר: עסקך יימר כחסא; אמרו לו: ראינו בשר על פי החביות. לאביי אמר: יינך יתבשם, ויבואו כולם לקנות בשר ויין ממך. לרבא אמר: יינך יחמיץ ויבואו הכל לקנות בשר לאכול בו; ראינו חבית התלויה בדקל. לאביי אמר: עסקך יגבה כדקל, ולרבא – עסקך יהא מתוק כתמרים (כלומר תתן סחורתך בזול); ראינו רימון הגדל על פי החביות; לאביי – תמכור סחורתך ביוקר, כרימון. לרבא – עסקך יקהה כרימון; ראינו חבית שנופלת לבור; לאביי – עסקך ייתבע וייקנה [כדרך שאומרים 'נפלה הפת בבור ושוב אינה נמצאת'], ולרבא – עסקך ייפסד ויושלך לבור; ראינו עייר העומד על הכסת שתחת מראשותינו ונוער; לאביי אמר: תהא מלך (= ראש ישיבה) ויעמוד האמורא עליך (= מתורגמן המשמיע דברי הרב לרבים). לרבא אמר: 'פטר חמור' מחוק מתפילך. אמר לו: אני בעצמי ראיתי שהוא כתוב. אמר לו: וא"ו של 'פטר חמור' ודאי מחוק מתפילך. אחר כך הלך רבא לבדו אל בר הדיא. אמר לו: ראיתי דלת החיצונה שנפלה. אמר לו: אשתך מתה; ראיתי שני (עם החניכיים) נושרות – בניך ובנותיך ימותו; ראיתי שתי יונות שפרחו – שתי נשותיך תגרשו; שני ראשי לפתות – שתי חבטות של מקל (שעבה בראשו כלפת) תקבל. וכן היה באותו יום, שישב בבית המדרש ובא להפריד בין שני עוורים נצים והיכוהו שתי חבטות. באו להכותו עוד – אמר להם: די, שתיים ראיתי. לוסף בא רבא ונתן לו שכר. אמר לו ראיתי חומת ביתי שנפלה – אמר לו: נכסים בלא מצרים קנית; ראיתי אפדנו (=היכלו) של אביי שנפל וכסהו עפר המפולת – אמר לו: אביי ימות וישיבתו תבוא אליך; אפדני נופל ובאים הכל ונוטלים לבנה לבנה – שמועותיך יתפורו בעולם; ראיתי ראשי נבקע ומוחי נושר – נוצות יוצאות מן הכר שלראשך; הקריאוי הלל המצרי בחלום – נסים יתרחשו לך. וכך הוה. [לבסוף הוברר לרבא מתוך ספרו של בר הדיא שכל החלומות הולכים אחר הפה. אמר: רשע, בידך הדבר נתון וצערתי כל כך, על כולם מוחל אני לך חוץ מבתו של רב חסדא (היא אשתו של רבא שמתה).] יהי רצון שיימסר אותו אדם לידי מלכות שלא תרחם עליו. הלך בר הדיא לגלות ממקומו לרומא כדי שתכפר לו הגלות עונו ולא תתקיים בו קללת חכם. הלך וישב על פתח שומר מעילי המלך. אמר לו אותו שומר, ראיתי בחלום מחט הנכנסת באצבעי, אמר לו: הב לי זוז – ולא נתן לו, ולא פתר לו. אמר לו: ראיתי תולע נופל בשתי אצבעותי. אמר לו: הב לי זוז, ולא נתן לו, ולא פתר. ראיתי שנפל תולע בכל היד – אמר לו נפלה תולעת בכל הבדים. שמעו בית המלך והביאו לאותו שומר להורגו. אמר להם: הביאו לאותו שידע ולא אמר. הביאוהו לבר הדיא וכפתוהו לשני ארזים הכפופים וכפותים זה לזה בחבל, כל רגל קשרו לארו אחד, התירו החבלים וחזרו הארזים למקומם וביתרו כל גופו וראשו].

בן דמא שאל את רבי ישמעאל אחי אמו: ראיתי שני לחיי שנשרו – אמר: שני גדודי רומי יעצו עליך רעה ומתו. אמר לו בר קפרא לרבי: ראיתי חוטמי שנשר – אמר לו: חרון אף נסתלק ממך; ראיתי שתי ידי שנחתכו – לא תצטרך למעשה ידיך; שתי רגלי נקטעו – על סוס אתה רוכב; אמרו לי באדר אתה מת וניסן אינך רואה – בהדר ובכבוד תהא מיתתך (או: בהדר תבוא. רש"י), ואי אתה בא לידי נסיון. אמר לו אותו צדוקי לרבי ישמעאל: ראיתי שאני משקה שמן לזיתים – אמר לו: בא על אמו (אותו צדוקי); נקטף לי כוכב – בן ישראל גנבת; בלעתי לכוכב – בן ישראל מכרת ואכלת דמיו; עיני נושקות זו לזו – בא על אחותו; נשקתי לירח – בא על אשת ישראל; דרכתני בצלו של הדס – בא על נערה המאורסה

(שכן רגילים לעשות לה חופה של הדס); ראיתי סככה זו מלמעלה ואותו אדם (החולם) מלמטה – משכבך הפוך (באותה נערה); עורבים המסבבים למיטתי – אשתך זנתה מאנשים הרבה; יונים מסבבים למיטתי – נשים הרבה טמאת; אחזתי שתי יונות ופרחו – שתי נשים אתה לוקח ותשלחם בלא גט; קלפתי ביצים – הפשטת מתים מבגדיהם. אמר לו אותו צדוקי: כולם יש בי חוץ מזה. בתוך כך באה אותה אשה ואמרה לו: גלימה זו שמתכסה אתה בה, של איש פלוני היא שמת והפשטתו.

עוד אמר לו אותו צדוקי: ראיתי בחלום אומרים לי, השאיר לך אביך נכסים בקפודקיא. אמר לו רבי ישמעאל: יש לך נכסים בקפודקיא? – לאו. – האם הלך אביך לקפודקיא? – לאו. – אם כן 'קפא' היא קורה, 'דיקא' היינו עשרה (ביוונית); לך וראה בקורה שבראש עשרה שהיא מלאה מטבעות. הלך ומצא כן.

אמר רבי חנינא: הרואה באר בחלום רואה שלום (ויחפרו עבדי יצחק בנחל וימצאו שם באר מים חיים...). רבי נתן אומר: מצא תורה (כי מצאי מצא חיים). רבא אמר: חיים ממש.

אמר רבי חנן: שלש שלומות הן; נהר (כנהר שלום), צפור (כצפרים עפות כן יג...), וקדרה (ה' תשפת שלום לנו). אמר רבי חנינא: ובקדירה שאין בה בשר שנינו (כי או היא מסמלת פורענות, ככתוב ופרשו כאשר בסיר וכבשר בתוך קלחת).

רבי יהושע בן לוי ציין כמה דברים שהרואה אותם ישכים ויאמר פסוק שמוזכר בו מה שראה בהקשר טוב, קודם שיקדימנו פסוק אחר שמוזכר בו לרעה. ואלו הן הדברים שצויינו: נהר, צפור, קדרה, ענבים, הר, שופר, כלב, ארי, תגלחת, באר, קנה, שור.

תנו רבנן, הרואה קנה בחלום (מהרש"א פירש שרואה תיבת 'קנה' כתובה) – יצפה לחכמה (קנה חכמה); קנים – יצפה לבינה (ובכל קנייך קנה בינה).

אמר רבי זירא: קרא (דלעת) קורא (קור הדקל) קירא (שעור) קניא (קנה) – כולם טובים לחלום. שנינו: אין מראים דלועים אלא למי שהוא ירא שמים בכל כחו.

תנו רבנן, חמשה דברים נאמרו בשור; האוכל מבשרו (בחלום) – מתעשר. נגחו – יהיו לו בנים שמנגחים בתורה. נשכו – יסורים באים עליו. בעטו – דרך רחוקה נודמנה לו. רכבו – עולה לגדולה. ודוקא אם הוא רוכב על השור, אבל הפוך – סימן למיתה הוא.

הרואה חמור בחלום – יצפה לישועה (הנה מלכך יבא לך צדיק ונושע הוא עני ורכב על חמור). חתול, במקום שקוראים לו 'שונרא' – נעשית לו שירה נאה, 'שינרא' – נעשה לו שינוי רע. (בערוך משמע שגרס להפך. רש"י); ענבים לבנות, בין בזמנן בין שלא בזמנן – יפות. שחורות בזמנן יפות שלא בזמנן רעות. סוס לבן, בין בנחת בין ברדוף (= בדהרה) יפה לו, אדום – בנחת יפה ברדוף קשה. גמל – מיתה נקנסה לו מן השמים והצילוה ממנה (ונתנו אסמכתאות של נוטריקון מן הכתובים).

הרואה אווז בחלום – יצפה לחכמה (חכמות בחוץ תרנה). והבא עליה – יהא ראש ישיבה. [אמר רב אשי: אני ראיתי ובאתי עליה, ועליתי לגדולה]; תרנגול – יצפה לבן זכר; תרנגולים – יצפה לבנים זכרים; תרנגולת – יצפה לתרביצה (גינה. או גם: בית המדרש) נאה וגילה (עפ"י נוטריקון). ביצים – תלויה בקשתו.

נשתברו – נעשית בקשתו. וכן אגוזים, וכן קשואים, וכן כל כלי זכוכית, וכן כל הנשברים כאלו. הרואה ישמעאל בחלום – תפלתו נשמעת. ודוקא ישמעאל בן אברהם, אבל סתם ישמעאלי לא. פינחס – פלא נעשה לו. פיל – פלאות נעשו לו. פילים – פלאי פלאות נעשו לו. ודוקא כשהוא מסורג (באוכף או באפסר. עפ"י רש"י).

שנינו, כל מיני חיות יפים לחלום חוץ מן הפיל [שאינו מסורג], הקוף והקפוד (וי"ג: קיפוף). כל מיני עופות יפים לחלום, חוץ מקריא קפופא וקופראי (מיני עופות שצורתם משונה ומוזרה לאדם).

הרואה הונא (בכתיבה, וכן אלו שבסמוך) – נס נעשה לו; חנינא, חנינא, יוחנן – נסי נסים נעשו לו. הרואה (תיבת) הספד – מן השמים חסו עליו ופדאוהו.

העונה היא שמייה רבא מברך – מובטח לו שהוא בן העולם הבא; הקורא קריאת שמע – ראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין דורו זכאי לכך; המניח תפלין בחלום – יצפה לגדולה (וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך – אלו תפלין שבראש); המתפלל בחלום – סימן יפה לו, ודוקא כשלא סיים (שנעור משנתו קודם שנסתלק, סימן הוא שסמוך אצל הקב"ה. רש"י).

הבא על אמו בחלום – יצפה לבינה (כי אם לבינה תקרא); על נערה מאורסה – יצפה לתורה (תורה צוה לנו משה מורשה... – מאורשה); על אחותו – יצפה לחכמה (אמר לחכמה אחתי את). על אשת איש – מובטח לו שהוא בן העולם הבא (ונוטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, דומיא דאשת איש. רש"י). ודוקא שאינו יודעה ולא הרהר בה מהערב.

הרואה חטים בחלום – ראה שלום (השם גבולך שלום חלב חטים ישביעך); שעורים – סרו עונותיו (וסר עונך וחטאתך תכפר). [אמר רבי זירא: לא עליתי מבבל לארץ ישראל עד שראיתי שעורים בחלום].

הרואה גפן טעונה בחלום – אין אשתו מפלת נפלים (אשתך כגפן פריה); שורקה – יצפה למשיח (אסרי לגפן עירה ולשורקה בני אתנו. ועוד נאמר בגאולה אשורקה להם ואקבעם. ריעב"ץ); תאנה – תורתו משתמרת בקרבנו (נצר תאנה יאכל פריה); רמונים קטנים – עסקו יפרה כרמון. גדולים – עסקו יירבה כרמון. פלחים – אם תלמיד חכם הוא, יצפה לתורה (אשקך מיינן הרקח מעסיס רמני), ואם עם הארץ הוא – יצפה למצוות (כפלה הרמון רקתך – אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרמון). זיתים קטנים – יפרה וירבה ויתקיים עסקו כזיתים. ודוקא פירות אבל אילנות – יהיו לו בנים מרובים (בניך כשתלי זיתים...). יש אומרים: הרואה זית בחלום – שם טוב יוצא לו (זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך). שמן זית – יצפה למאור תורה (ויקחו אליך שמן זית זך). תמרים – תמו עונותיו (תם עונך בת ציון).

כל מיני פירות יפים לחלום חוץ מפגי תמרה. כל מיני ירקות יפים לחלום חוץ מראשי לפתות. [ואולם כשרואה אותם גדלים על מכונם – סימן טוב הוא, כמו שאמר רב: לא העשרתי עד שראיתי ראשי לפתות]. אמר רב יוסף: הרואה עז בחלום – שנה מתברכת לו. עזים – שנים מתברכות לו (ודי חלב עזים ללחמך). הדס – נכסיו מצליחים לו (כהדס הזה שעליו משולשים זה על זה, כמין קליעה). ואם אין לו נכסים – ירושה נופלת לו ממקום אחר. ודוקא כשרואה אותם גדלים על כנם. אתרוג – הדור הוא לפני קונו (פרי עץ הדר); לולב – אין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים (כלולב. ע' מהרצ"ח).

הנכנס לכרך – נעשו לו חפציו (וינחם אל מחוז חפצים); המגלח ראשו – סימן יפה לו; ראשו זקנו – לו ולכל משפחתו; היושב בעריבה (=סירה) קטנה – שם טוב יוצא לו, בעריבה גדולה – לו ולכל משפחתו. ודוקא כאשר היא שטה בגובה הגלים. הנפנה בחלום – סימן יפה לו (מהר צעה להפתח). ודוקא כשלא קנה (שלא המאיס ידיו. רש"י). העולה לגג בחלום – עולה לגדולה. ירד – ירד מגדולתו. אביי ורבא אמרו שניהם: כיון שעלה עלה. הקורע בגדיו בחלום – קורעים לו גזר דינו. העומד ערום בחלום; בבבל – עומד בלא חטא. בארץ ישראל – ערום בלא מצוות. הנתפס לסרדיוט – שמירה נעשית לו; נתנוהו בקולר – הוסיפו לו שמירה על שמירתו. ודוקא בקולר ולא בחבל בעלמא. הנכנס לאגם – נעשה ראש ישיבה. ליער – נעשה ראש לבני כלה. [רב פפא ראה שנכנס לאגם, ונעשה ראש ישיבה. רב הונא בנו של רב יהושע שנכנס ליער – נעשה ראש כלה. ויש אומרים: שניהם נכנסו לאגם אלא רב פפא היתה תלויה לו טבלה (= מין כלי הקשה או פעמון) ולא לרב הונא. אמר רב אשי: אני נכנסתי לאגם ותלויה לי טבלה וקשקשתי בה].

(וכן היה מעשה אצל החזו"א ז"ל שחלמה עליו אחותו שהוא יושב בעגלה ופעמון בידו, ואמר לה: אם כן כבר

לא אוכל להסתיר עצמי שהגיע הזמן להתגלות. וכן הוה (מובא בספר אעלה בתמר מהדו"ב עמ' עה)

שנה התנא לפני רב נחמן בר יצחק: המקיז דם בחלום – עונותיו מחוללים לו.
שנה התנא לפני רב ששת: הרואה נחש בחלום – פרנסתו מזומנת לו. נשכו – נכפלה לו, הרגו – אבדה פרנסתו. אמר לו רב ששת: כל שכן שנכפלה פרנסתו. ודחו: לא היא, רב ששת הוא שראה חלום בחלומו והרגו.
שנה התנא לפני רבי יוחנן: כל מיני משקים יפים לחלום חוץ מן היין, יש שותהו וטוב לו (ויין ישמח לבב אנוש), ויש שותהו ורע לו (תנו שכר לאובד ויין למרי נפש). אמר לו רבי יוחנן: שנה, תלמיד חכם לעולם טוב לו (לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכת'י).
כל מיני מתכת יפים לחלום, חוץ ממר (= מעדר) פסל (אזמל, מפסלת) וקרדום. ודוקא כשראה אותם בקתם. כל מיני צבעונים יפים לחלום חוץ מן התכלת.
תנו רבנן: שלשה מלכים הם; הרואה דוד בחלום – יצפה לחסידות; שלמה – יצפה לחכמה; אחאב – ידאג מן הפורענות. שלשה נביאים הם; הרואה ספר מלכים – יצפה לגדולה, יחזקאל – לחכמה, ישעיה – לנחמה, ירמיה – ידאג מן הפורענות. (בסידור ריעב"ץ: 'ישעיה – יצפה לחכמה' והושמט יחזקאל). שלשה כתובים גדולים הם; ספר תהלים – יצפה לחסידות, משלי – לחכמה, איוב – ידאג מן הפורענות. כתובים קטנים; שיר השירים – יצפה לחסידות, קהלת – לחכמה, קינות – ידאג מן הפורענות. מגלת אסתר – נס נעשה לו. שלשה חכמים הם; הרואה רבי בחלום – יצפה לחכמה, רבי אלעזר בן עזריה – לעשירות, רבי ישמעאל בן אלישע – ידאג מן הפורענות. שלשה תלמידי חכמים; הרואה בן עזאי – לחסידות, בן זומא – לחכמה, אחר – ידאג מן הפורענות.
הרואה מת בבית – שלום בבית. אכל ושתה בבית – סימן יפה לבית. נטל כלים מן הבית – סימן רע לבית. ופרש רב פפא: בנעלים וסנדלים. כל מה שנותן המת יפה הוא חוץ מערב וחרדל (שהם סימן לקבורה).

דף נז

קט. אלו רשימות של דברים בעולם בעלי תכונות ותאורים משותפים נמנו בסוגיא?

שלשה נכנסים לגוף ואין הגוף נהנה מהם: גודגדניות, כפניות ופגי תמרה.
שלשה אין נכנסים לגוף והגוף נהנה מהם: רחיצה, סיכה ותשמיש.
שלשה מעין העולם הבא: שבת, שמש ותשמיש. ופרשו: תשמיש נקבים, אבל תשמיש המטה מכחיש.
שלשה משיבים דעתו של אדם: קול (נעים) ומראה וריח.
שלשה מרחיבים דעתו של אדם: דירה נאה ואשה נאה וכלים נאים.
חמשה 'אחד מששים' הן: אש – אחד מששים לגיהנם; דבש – אחד מששים למן; שבת – אחד מששים לעולם הבא; שינה – אחד מששים למיתה; חלום – אחד מששים לנבואה.
ששה דברים סימן יפה לחולה: עטוש, זיעה, שלשול, קרי, שינה וחלום (והביאו סמך לכולם מן הכתוב).
ששה דברים מרפאים את החולה מחליו ורפואתו רפואה: כרוב, תרדין, סיסין יבשים (= יש אומרים שהוא צמח הנענע, וי"א: כנוג), קיבה, הרת ויותרת הכבד. ויש אומרים: אף דגים קטנים, ולא עוד אלא שדגים קטנים מפרים ומברים כל גופו של אדם.
עשרה דברים מחזירים את החולה לחליו וחליו קשה: בשר שור, בשר שמן, בשר צלי, בשר צפרים, ביצה צלויה, תגלחת, שחלים, חלב, גבינה ומרחץ. ויש אומרים: אף אגוזים. ויש אומרים: אף קשואים [גדולים].